

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради університету
«30» серпня 2023 року,
протокол № 2.

Ректор університету, голова вченої
ради університету, доктор юридичних
наук, професор

Олег ОМЕЛЬЧУК
«30» серпня 2023 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
«КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО»
для підготовки на першому (освітньому) рівні
здобувачів вищої освіти освітнього ступеня бакалавра
за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування
галузі знань 28 Публічне управління та адміністрування**

м. Хмельницький
2023

РОЗРОБНИКИ:

Доцент кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права
«27» серпня 2023 року

_____ Ірина ЛИТВИНЕНКО

Доцент кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права
«27» серпня 2023 року

_____ Ірина РИЖУК

Доцент кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права
«27» серпня 2023 року

_____ Олена ГАЛУС

СХВАЛЕНО:

Рішення кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права
«28» серпня 2023 року, протокол № 1.

Завідувач кафедри,
доктор юридичних наук, професор
«28» серпня 2023 року

_____ Олександр БУХАНЕВИЧ

Деканеса факультету управління та
економіки, кандидатка економічних наук,
доцентка
«28» серпня 2023 року

_____ Тетяна ТЕРЕЩЕНКО

ПОГОДЖЕНО:

Рішення методичної ради університету
«28» серпня 2023 року, протокол № 1.

Перша проректорка, голова методичної
ради університету, кандидатка наук з
державного управління, доцентка
«28» серпня 2023 року

_____ Ірина КОВТУН

ЗМІСТ

		Стор.
1.	Опис навчальної дисципліни	– 2
2.	Заплановані результати навчання	– 3
3.	Програма навчальної дисципліни	– 7
4.	Структура вивчення навчальної дисципліни	– 14
	4.1. Тематичний план навчальної дисципліни	– 14
	4.2. Аудиторні заняття	– 15
	4.3. Самостійна робота студентів	– 15
5.	Методи навчання та контролю	– 15
6.	Схема нарахування балів	– 16
7.	Рекомендовані джерела	– 16
	7.1. Основні джерела	– 16
	7.2. Допоміжні джерела	– 18
8.	Інформаційні ресурси в Інтернеті	– 20

1. Опис навчальної дисципліни

1.	Шифр і назва галузі знань	– 28	Публічне управління та адміністрування
2.	Код і назва спеціальності	– 281	Публічне управління та адміністрування
3.	Назва спеціалізації	–	не передбачена
4.	Назва дисципліни	–	Конституційне право
5.	Тип дисципліни	–	обов'язкова
6.	Код дисципліни	–	ППО 5
7.	Освітній рівень, на якому вивчається дисципліна	–	перший
8.	Ступінь вищої освіти, що здобувається	–	бакалавр
9.	Курс / рік навчання	–	другий
10.	Семестр	–	третій (ДФН) / четвертий (ЗФН)
11.	Обсяг вивчення дисципліни:		
	1) загальний обсяг (кредитів ЄКТС / годин)	– 4 / 120	
	2) денна форма навчання:		
	аудиторні заняття (годин)	– 46	
	% від загального обсягу	– 38,33	
	лекційні заняття (годин)	– 22	
	% від обсягу аудиторних годин	– 47,82	
	семінарські заняття (годин)	– 24	
	% від обсягу аудиторних годин	– 52,17	
	самостійна робота (годин)	– 74	
	% від загального обсягу	– 61,66	
	тижневих годин:		
	аудиторних занять	– 2,6	
	самостійної роботи	– 4,1	
	3) заочна форма навчання:		
	аудиторні заняття (годин)	– 18	
	% від загального обсягу	– 12,1	
	лекційні заняття (годин)	– 12	

% від обсягу аудиторних годин	– 66,7
семінарські заняття (годин)	– 6
% від обсягу аудиторних годин	– 33,3
самостійна робота (годин)	– 102
% від загального обсягу	– 87,9
12. Форма семестрового контролю	– екзамен
13. Місце дисципліни в логічній схемі:	
1) попередні дисципліни	– «Теорія держави і права»
2) супутні дисципліни	– «Система публічного адміністрування»; «Політико-правові основи функціонування ЄС»; «Муніципальне право».
3) наступні дисципліни	– «Національна та громадська безпека»; «Місцеве самоврядування»; «Публічні фінанси»; «Основи адміністративного права»; «Основи трудового права»; «Політика європейської інтеграції»; «Інформаційне право»; «Міжнародний захист прав людини».
14. Мова вивчення дисципліни	– українська.

2. Заплановані результати навчання

Програмні компетентності, які здобуваються під час вивчення навчальної дисципліни	<u>Загальні компетентності:</u> ЗК 1. Здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями. ЗК 2. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. ЗК 3. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. ЗК 9. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. ЗК 10. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово. ЗК 13. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів діяльності). <u>Спеціальні компетентності:</u> СК 1. Здатність до соціальної взаємодії, до співробітництва й розв'язання конфліктів. СК 3. Здатність забезпечувати дотримання нормативно-правових та морально-етичних норм поведінки.
Результати навчання	ПР 1. Використовувати базові знання з історичних, культурних, політичних, соціальних, економічних засад розвитку суспільства. ПР 4. Знати структуру та особливості функціонування сфери публічного управління та адміністрування. ПР 5. Знати стандарти, принципи та норми діяльності у сфері публічного управління та адміністрування. ПР 6. Знати основні нормативно-правові акти та положення законодавства

	у сфері публічного управління та адміністрування. ПР 7. Уміти організовувати та брати участь у волонтерських/ культурноосвітніх/ спортивних проектах, спрямованих на формування здорового способу життя / активної громадянської позиції. ПР 9. Знати основи електронного урядування. ПР 11. Уміти здійснювати пошук та узагальнення інформації, робити висновки і формувати рекомендації в межах своєї компетенції. ПР 12. Уміти налагодити комунікацію між громадянами та органами державної влади і місцевого самоврядування. ПР 16. Використовувати дані статистичної звітності, обліку та спеціальних досліджень у професійній діяльності.
--	--

Після завершення вивчення дисципліни здобувач повинен продемонструвати такі результати навчання:	
1. Знання <i>(здатність запам'ятовувати або відтворювати факти (терміни, конкретні факти, методи і процедури, основні поняття, правила і принципи, цілісні теорії тощо)</i>	
1.1)	визначати поняття, предмет та метод конституційного права України як галузі права;
1.2)	впорядковувати історію становлення та розвитку науки конституційного права: етапи, школи, основні пріоритети та тенденції розвитку сучасної науки конституційного права;
1.3)	розкривати поняття та сутність конституції;
1.4)	називати етапи розробки та прийняття Конституції України 1996 року;
1.5)	визначати поняття національних меншин, їх права та обов'язки в Україні;
1.6)	визначати поняття, ознаки та конституційно-правові гарантії діяльності політичних партій та громадських об'єднань;
1.7)	розкривати поняття правового статусу людини і громадянина;
1.8)	визначати види та принципи правового статусу людини і громадянина;
1.9)	розкривати поняття прав та свобод людини і громадянина;
1.10)	визначати поняття виборів та виборчого права в об'єктивному та суб'єктивному значенні.
2. Розуміння <i>(здатність розуміти та інтерпретувати вивчене, уміння пояснити факти, правила, принципи; перетворювати словесний матеріал у, наприклад, математичні вирази; прогнозувати майбутні наслідки на основі отриманих знань)</i>	
2.1)	пояснювати особливості становлення та розвиток конституційного права як галузі права в Україні після здобуття незалежності;
2.2)	класифікувати конституційно-правові інститути та конституційно-правові норми;
2.3)	описувати конституційно-правові відносини та їх склад;
2.4)	ідентифікувати джерела конституційного права України;
2.5)	пояснювати поняття та особливості конституційно-правової відповідальності;
2.6)	ілюструвати методологію та джерела науки конституційного права;
2.7)	характеризувати юридичні властивості Конституції України;
2.8)	розкривати порядок внесення змін до Конституції України;
2.9)	описувати загальні засади конституційного ладу України;
2.10)	розкривати ознаки України як суверенної, демократичної, соціальної та правової держави;
2.11)	пояснювати поняття, сутність та принципи громадянства України;
2.12)	розкривати зміст гарантій прав та свобод людини і громадянина;
2.13)	пояснювати правову природу парламенту, місце та роль Верховної Ради України в

	системі органів державної влади;
2.14)	пояснювати різницю та розкривати зміст законодавчих, установчих, контрольних повноважень Верховної Ради України;
2.15)	розкривати зміст повноважень Президента України;
2.16)	з'ясовувати місце Кабінету Міністрів України в системі органів державної влади України;
2.17)	визначати конституційні засади діяльності адвокатури;
2.18)	виділяти повноваження Конституційного Суду України;
2.19)	розкривати види та статус адміністративно-територіальних одиниць в Україні;
2.20)	визначати поняття та юридичну природу місцевого самоврядування в Україні.
3. Застосування знань	
<i>(здатність використовувати вивчений матеріал у нових ситуаціях (наприклад, застосувати ідеї та концепції для розв'язання конкретних задач)</i>	
3.1)	виявляти підстави виникнення, зміни, припинення конституційно-правових відносин;
3.2)	застосовувати джерела конституційного права України до конкретних ситуацій;
3.3)	ілюструвати форми реалізації Конституції України;
3.4)	окреслювати порядок утворення та легалізації релігійних організацій, порядок реалізації прав та обов'язків релігійних організацій;
3.5)	розкривати зміст основних прав та свобод іноземців та осіб без громадянства в Україні, біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту;
3.6)	застосовувати норми законодавства щодо визначення порядку набуття, втрата та позбавлення в Україні статусу біженця, статусу особи, яка потребує додаткового захисту, або тимчасового захисту;
3.7)	вирішувати конкретні ситуації щодо набуття та припинення громадянства України;
3.8)	застосовувати виборче законодавство до вирішення конкретних правових ситуацій;
3.9)	визначати особливості підготовки та набрання чинності актами глави держави;
3.10)	розкривати конституційні засади здійснення судочинства;
3.11)	розкривати конституційно-правовий статус прокуратури в Україні;
3.12)	реконструювати стадії та порядок здійснення конституційного провадження;
3.13)	розмежовувати поняття «державний устрій», «політико-територіальний устрій», «національно-територіальний устрій», «адміністративно-територіальний устрій (поділ)»;
3.14)	розкривати особливості правового статусу місцевих рад, сільських, селищних, міських голів, старост, депутатів місцевих рад.
4. Аналіз	
<i>(здатність розбивати інформацію на компоненти, розуміти їх взаємозв'язки та організаційну структуру, бачити помилки й огріхи в логіці міркувань, різницю між фактами і наслідками, оцінювати значимість даних)</i>	
4.1)	розрізняти конституцію юридичну та фактичну, формальну та матеріальну;
4.2)	аналізувати роль та місце конституційного права в системі національного права України;
4.3)	класифікувати конституцій за різними критеріями, їх формою та структурою;
4.4)	розмежовувати поняття правової охорони Конституції України у широкому та вузькому значенні;
4.5)	розмежовувати поняття «конституційне право» та «державне право»;
4.6)	аналізувати зміст конституційного права на об'єднання;
4.7)	розкривати поняття та конституційні принципи правового статусу людини і громадянина в Україні;
4.8)	розмежовувати поняття «людина», «особа», «громадянин», «іноземець», «особа без громадянства», «біженець» як конституційно-правові категорії;

4.9)	розрізняти конституційно-правовий статус біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту в Україні;
4.10)	виділяти загальні та юридичні гарантії прав та свобод людини і громадянина, розкривати їх зміст;
4.11)	оцінювати практику проведення виборів та референдумів в Україні;
4.12)	порівнювати переваги та недоліки виборчих систем та їх застосування в Україні;
4.13)	аналізувати особливості правового статусу Голови та заступників Голови Верховної Ради України, депутатських фракцій і груп, коаліції депутатських фракцій, комітетів, тимчасових спеціальних та слідчих комісій, порядок їх формування та повноваження;
4.14)	визначати конституційно-правовий статус народного депутата України;
4.15)	видаляти повноваження Кабінету Міністрів у відносинах з органами виконавчої влади, з Президентом України, з Верховною Радою України та інші;
4.16)	розмежовувати порядок прийняття рішень та дачі висновків Конституційним Судом України;
4.17)	аналізувати зміст статутів територіальних громад.
5. Синтез	
<i>(здатність поєднувати частини разом, щоб одержати ціле з новою системною властивістю)</i>	
5.1)	узагальнювати ознаки України за формою правління та державного устрою;
5.2)	встановлювати заходи відповідальності, які можуть бути застосовані до іноземців та осіб без громадянства в Україні;
5.3)	класифікувати конституційні права та свободи людини і громадянина;
5.4)	пояснювати зміст конституційних обов'язків людини і громадянина;
5.5)	класифікувати види та типи виборів та виборчих систем в Україні;
5.6)	упорядковувати порядок прийняття рішень Верховною Радою України;
5.7)	встановлювати послідовність стадій законодавчого процесу;
5.8)	окреслювати місце Президента України в системі органів державної влади України;
5.9)	пояснювати поділ повноважень виконавчих органів місцевих рад на власні (самоврядні) та делеговані.
6. Оцінювання	
<i>(здатність оцінювати важливість матеріалу для конкретної цілі)</i>	
6.1)	встановлювати підстави конституційно-правової відповідальності та конституційно-правові санкції;
6.2)	пояснювати передумови та наслідки конституційної реформи;
6.3)	передбачати подальші перспективи вдосконалення конституційного законодавства;
6.4)	оцінювати механізми гарантування прав національних меншин в Україні;
6.5)	встановлювати особливості конституційно-правового режиму іноземців та осіб без громадянства в Україні;
6.6)	оцінювати ефективність законодавчого процесу;
6.7)	пояснювати особливості правового статусу центральних та місцевих органів виконавчої влади;
6.8)	робити висновок про соціальне призначення судової влади в Україні;
6.9)	оцінювати ефективність конституційних гарантій незалежності та недоторканості суддів;
6.10)	порівнювати статусу Конституційного Суду України та інших судів;
6.11)	з'ясовувати передумови та напрямки проведення адміністративно-територіальної реформи в Україні;
6.12)	пояснювати особливості проходження служби в органах місцевого самоврядування;
6.13)	оцінювати можливі підстави відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування перед територіальною громадою, державою.

7. Створення (творчість) (здатність до створення нового культурного продукту, творчості в умовах багатомірності та альтернативності сучасної культури)	
7.1)	розробляти проекти статутних документів політичних партій та громадських об'єднань;
7.2)	складати проекти звернень до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;
7.3)	розробляти проекти законопроектів на задану тематику;
7.4)	готувати проекти процедурно-процесуальних актів Верховної Ради України;
7.5)	розробляти проекти актів Президента України;
7.6)	складати проекти конституційного подання, конституційного звернення та конституційної скарги;
7.7)	пропонувати юридичне обґрунтування до проектів рішень та висновків Конституційного Суду України;
7.8)	розробляти проекти рішень місцевих рад, розпоряджень сільських, селищних, міських голів та інших актів органів місцевого самоврядування.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Конституційне право України як галузь права, наука та навчальна дисципліна

Поняття, предмет та метод конституційного права України як галузі права. Розмежування понять «конституційне право» та «державне право». Становлення та розвиток конституційного права як галузі права в Україні після здобуття незалежності.

Роль та місце конституційного права в системі національного права України. Функції конституційного права як галузі права. Принципи конституційного права України.

Система конституційного права України. Конституційно-правові інститути: поняття, види. Конституційно-правові норми: поняття, загальні та особливі ознаки, класифікація конституційно-правових норм.

Конституційно-правові відносини: поняття, особливості, види. Склад конституційно-правових відносин. Суб'єкти конституційно-правових відносин: поняття, загальна характеристика. Об'єкти конституційно-правових відносин: поняття, ознаки. Зміст конституційно-правових відносин. Підстави виникнення, зміни, припинення конституційно-правових відносин.

Джерела конституційного права України: поняття, ознаки та вимоги до джерел. Система джерел конституційного права України.

Конституційно-правова відповідальність: поняття та особливості. Суб'єкти, форми та підстави конституційно-правової відповідальності. Конституційно-правові санкції: поняття та види.

Поняття, предмет та система науки конституційного права. Функції та роль науки конституційного права.

Історія становлення та розвитку науки конституційного права: етапи, школи, основні пріоритети та тенденції розвитку сучасної науки конституційного права. Видатні вчені-конституціоналісти.

Методологія науки конституційного права. Джерела науки конституційного права.

Конституційне право як навчальна дисципліна: мета, зміст, місце в системі правової освіти.

Тема 2. Основи вчення про Конституцію України

Поняття та сутність конституції. Конституція юридична та фактична, формальна та матеріальна. Періодизація світового конституційного розвитку.

Функції конституції. Об'єкт та межі конституційного регулювання.

Класифікація конституцій, їх форма та структура.

Історія новітнього конституційного розвитку в Україні (з 1990 року). Етапи розробки та прийняття Конституції України 1996 року. Передумови та наслідки конституційної реформи. Подальші перспективи вдосконалення конституційного законодавства.

Юридичні властивості Конституції України. Структура та зміст Конституції України.

Поняття та форми реалізації Конституції України. Тлумачення Конституції України.

Правова охорона Конституції України: поняття, принципи, суб'єкти здійснення. Елементи правової охорони Конституції України. Порядок внесення змін до Конституції України.

Конституція і конституціоналізм. Поняття, сутність та характерні ознаки конституціоналізму як політико-правового явища.

Тема 3. Конституція України та громадянське суспільство

Поняття та елементи громадянського суспільства в Україні. Сфери дії громадянського суспільства. Політична, економічна та ідеологічна багатоманітність як засади конституційного ладу та громадянського суспільства. Взаємозв'язок держави та громадянського суспільства.

Зміст конституційного права громадян України на об'єднання. Громадські формування як елемент громадянського суспільства в Україні, їх роль та значення. Поняття, ознаки та конституційно-правові гарантії діяльності політичних партій та громадських об'єднань (громадських організацій та громадських спілок).

Принципи та обмеження щодо утворення і діяльності політичних партій та громадських об'єднань. Порядок утворення та легалізації політичних партій і громадських об'єднань. Припинення діяльності громадських формувань. Державний контроль за діяльністю політичних партій. Відповідальність політичних партій та громадських об'єднань.

Конституційне право на свободу світогляду та віросповідання. Правовий статус та види релігійних організацій в Україні. Особливості створення та функціонування релігійних організацій в Україні. Права та обов'язки релігійних організацій в Україні. Принципи державної політики щодо релігій в Україні.

Тема 4. Основи конституційно-правового статусу людини і громадянина в Україні

Поняття правового статусу людини і громадянина. Концепції (підходи) щодо правового статусу особи. Види правового статусу людини і громадянина. Людина, особа, громадянин, іноземець, особа без громадянства, біженець як конституційно-правові категорії. Конституційні принципи правового статусу людини і громадянина в Україні: поняття, зміст.

Поняття та сутність громадянства України. Становлення та розвиток інституту громадянства в Україні. Принципи громадянства України. Належність до громадянства України.

Набуття громадянства України: поняття, підстави. Прийняття як одна з підстав набуття громадянства України: поняття, умови. Особи, які не приймаються до громадянства України. Особливостях набуття громадянства дітьми.

Припинення громадянства України: поняття, підстави.

Повноваження державних органів, які беруть участь у вирішенні питань громадянства. Перелік, вимоги щодо оформлення та порядок подання документів для встановлення та перевірки належності до громадянства України, прийняття до громадянства України, оформлення набуття громадянства України, для виходу з громадянства України, для припинення громадянства України внаслідок його втрати.

Особливості провадження, вирішення питань та виконання прийнятих рішень з питань громадянства України уповноваженими органами.

Правові основи державної політики щодо українців, які проживають за кордоном (закордонних українців).

Конституційно-правовий режим іноземців та осіб без громадянства в Україні. Категорії іноземців та осіб без громадянства, що перебувають на території України. Правове регулювання імміграції. Основні права та свободи іноземців та осіб без громадянства в Україні. Обмеження, обов'язки та відповідальність іноземців та осіб без громадянства в Україні.

Конституційно-правовий статус біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту в Україні. Набуття, втрата та позбавлення в Україні статусу біженця, статусу особи, яка потребує додаткового захисту. Підстави та порядок надання тимчасового захисту в Україні. Права та обов'язки біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту в Україні.

Поняття та правовий статус внутрішньо переміщених осіб.

Тема 5. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні

Поняття прав та свобод людини і громадянина. Історія становлення та нормативного закріплення прав людини. Конституційні права і свободи. Права людини і права громадян: співвідношення понять. Межі основних прав та свобод людини, законні випадки та умови обмеження прав та свобод людини і громадянина.

Система конституційних прав та свобод людини і громадянина: поняття та критерії класифікації.

Загальна характеристика особистих (громадянських), політичних, соціальних, економічних, культурних та екологічних прав та свобод людини і громадянина.

Конституційні обов'язки людини і громадянина: поняття, види.

Гарантії прав та свобод людини і громадянина: поняття, види. Загальні та юридичні гарантії прав та свобод людини і громадянина. Поняття та загальна характеристика конституційних гарантій прав та свобод людини і громадянина.

Організаційно-правовий механізм забезпечення прав людини: поняття та елементи. Органи судової та виконавчої гілок влади в механізмі захисту прав людини. Інститут парламентського уповноваженого в механізмі захисту прав людини: поняття, становлення в Україні. Правовий статус Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Порядок та правові наслідки звернення до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, акти реагування омбудсмена.

Тема 6. Форми безпосередньої демократії в Україні

Поняття, значення та функції безпосередньої демократії (народного волевиявлення) в Україні. Класифікація форм безпосередньої демократії (народного волевиявлення) в Україні.

Поняття та соціальне призначення виборів в Україні. Типи та види виборів в Україні.

Поняття виборчого права в об'єктивному та суб'єктивному значенні. Конституційні принципи виборчого права в Україні. Виборче законодавство: загальна характеристика Виборчого кодексу України.

Поняття та види виборчих систем та їх застосування в Україні щодо різних типів виборів.

Поняття, значення та види референдумів в Україні. Практика проведення референдумів в Україні. Всеукраїнський референдум: поняття, види, предмет. Місцевий референдум: поняття, предмет. Проблеми нормативного регулювання організації та проведення референдумів в Україні.

Поняття та засади виборчого процесу в Україні. Суб'єкти виборчого процесу в Україні.

Територіальна організація виборів. Єдиний загальнодержавний виборчий округ. Порядок утворення територіальних виборчих округів, виборчих дільниць.

Виборчі комісії: поняття, види, статус. Вимоги, які висувуються до членів виборчої комісії, їх права та обов'язки. Статус Центральної виборчої комісії та її роль в організації та проведенні виборів.

Списки виборців: порядок складання та уточнення. Поняття, завдання, органи Державного реєстру виборців. Порядок ведення та використання персональних даних Державного реєстру виборців.

Передвиборна агітація: поняття та основні форми.

Офіційні спостерігачі: особливості правового статусу та роль у виборчому процесі.

Оскарження рішень, дій чи бездіяльності, що стосуються виборчого процесу. Порядок оскарження до суду та до виборчої комісії, особливості розгляду справ, прийняття та виконання рішень.

Порядок організації і проведення виборів Президента України, виборів народних депутатів України, місцевих виборів.

Етапи виборчого процесу для кожного з типів виборів: висування та реєстрація кандидатів; особливості утворення виборчих комісій; проведення передвиборної агітації; складання списків виборців, їх перевірка та уточнення; голосування у день виборів; особливості підрахунку голосів виборців, встановлення підсумків голосування, результатів виборів та їх офіційне оголошення (оприлюднення); припинення повноважень виборчих комісій.

Тема 7. Верховна Рада України

Поняття та ознаки державної влади. Поняття та ознаки державної влади. Система органів державної влади. Поняття державно-владних повноважень. Розмежування понять «компетенція», «предмети відання», «повноваження».

Правова природа парламенту, поняття та становлення парламентаризму в Україні. Місце та роль Верховної Ради України в системі органів державної влади. Ознаки Верховної Ради України як єдиного органу законодавчої влади в Україні. Склад та строк повноважень Верховної Ради України.

Порядок формування Верховної Ради України. Набрання та припинення повноважень Верховною Радою України. Чергові та позачергові вибори до Верховної Ради України: підстави та строки проведення.

Функції та повноваження Верховної Ради України: законодавчі, установчі, контрольні. Питання, які вирішуються виключно законами України.

Керівні посадові особи Верховної Ради України: правовий статус Голови та заступників Голови Верховної Ради України, їх повноваження, порядок обрання та відкликання з посади.

Депутатські фракції, депутатські групи, коаліція депутатських фракцій: принципи, умови та порядок формування, засади діяльності. Погоджувальна рада депутатських фракцій (депутатських груп) у Верховній Раді України. Комітети та комісії Верховної Ради України: статус, склад, порядок формування, організація роботи.

Конституційно-правовий статус народного депутата України: принципи статусу, дострокове припинення повноважень народних депутатів. Права та обов'язки народних депутатів України. Депутатський запит і депутатське звернення. Гарантії діяльності народних депутатів України. Порядок притягнення народного депутата до відповідальності.

Організація роботи Верховної Ради України. Регламент Верховної Ради України: загальна характеристика.

Поняття, види, порядок скликання сесій Верховної Ради України. Перша сесія Верховної Ради України нового скликання. Чергові та позачергові сесії, їх організація та проведення. Пленарні засідання Верховної Ради України: організація, ведення, порядок розгляду питань. Планування роботи Верховної Ради України.

Види, способи та організація голосування на пленарних засіданнях Верховної Ради України.

Поняття та види рішень Верховної Ради України. Порядок прийняття рішень Верховною Радою України. Акти Верховної Ради України. Поняття та класифікація законів.

Конституційні основи законодавчої процедури. Поняття суб'єктів законодавчої ініціативи. Стадії законодавчої процедури. Порядок внесення та відкликання законопроектів.

Розгляд законопроектів за процедурою трьох читань. Підписання закону, процедурні наслідки застосування Президентом України вето. Набрання чинності законами України. Особливості прийняття постанов та інших актів Верховної Ради України.

Розгляд Верховної Ради України питань за спеціальними процедурами: перелік, особливості.

Тема 8. Президент України

Правова природа, роль та місце інституту глави держави в правовій системі України. Становлення інституту президента в Україні. Місце Президента України в системі органів державної влади України.

Загальні положення конституційно-правового статусу Президента України. Гарантії забезпечення законності влади Президента України. Порядок обрання Президента України та строк його повноважень.

Припинення повноважень Президента України. Підстави та порядок дострокового припинення повноважень Президента України. Особлива процедура усунення Президента України з поста (імпічмент).

Повноваження Президента України: представницькі повноваження, повноваження у сфері законодавчої, виконавчої та судової влади, у сфері національної безпеки та оборони, інші групи повноважень. Правовий статус Ради національної безпеки і оборони України.

Акти Президента України: форми, порядок внесення, підписання, оприлюднення та набрання ними чинності. Поняття контрасигнування актів глави держави.

Апарат глави держави: правовий статус Офісу Президента України.

Тема 9. Кабінет Міністрів України та інші органи виконавчої влади

Поняття та ознаки виконавчої влади. Функції виконавчої влади. Система органів виконавчої влади в Україні.

Місце Кабінету Міністрів України в системі органів державної влади України. Склад Кабінету Міністрів України, статус та вимоги до членів Кабінету Міністрів. Порядок формування Кабінету Міністрів України, особливості призначення Прем'єр-міністра України, інших членів Кабінету Міністрів України.

Припинення повноважень Кабінету Міністрів України: складання повноважень перед новообраною Верховною Радою України, дострокове припинення повноважень (відставка) Кабінету Міністрів України, звільнення з посади члена Кабінету Міністрів України.

Конституційні повноваження Кабінету Міністрів України. Повноваження Кабінету Міністрів у відносинах з органами виконавчої влади, з Президентом України, з Верховною Радою України та інші.

Повноваження Прем'єр-міністра України. Організація роботи Кабінету Міністрів України, засідання Кабінету Міністрів України. Повноваження Секретаріату Кабінету Міністрів України. Акти Кабінету Міністрів України: поняття, види, порядок підготовки, прийняття та набрання чинності.

Центральні органи виконавчої влади: поняття та система. Порядок утворення, повноваження та організація діяльності міністерств, інших центральних органів виконавчої влади.

Місцеві органи виконавчої влади: поняття та система. Порядок формування, повноваження та організація діяльності місцевих державних адміністрацій. Організаційні аспекти діяльності місцевих державних адміністрацій.

Тема 10. Конституційні засади функціонування судової влади в Україні

Поняття та соціальне призначення судової влади в Україні. Ознаки судової влади: самостійність, виключність, підзаконність та повнота судової влади. Функції судової влади.

Конституційні засади судоустрою в Україні. Порядок утворення, реорганізації та ліквідації судів.

Система судоустрою в Україні: поняття та принципи побудови. Система загальних та спеціалізованих судів. Верховний Суд: структура, повноваження та організація діяльності.

Поняття правосуддя. Судочинство як процесуальна форма здійснення судової влади. Конституційні засади здійснення судочинства.

Конституційно-правовий статус суддів. Конституційні гарантії незалежності та недоторканості суддів. Порядок призначення та обрання на посаду судді. Конституційно-правовий статус Вищої ради правосуддя.

Конституційні засади суддівського самоврядування.

Конституційно-правовий статус прокуратури. Місце прокуратури в системі органів державної влади України. Система та порядок формування органів прокуратури. Повноваження органів прокуратури в Україні.

Конституційні засади організації і діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні.

Тема 11. Конституційний Суд України

Поняття та становлення конституційної юрисдикції в Україні. Становлення органу конституційної юрисдикції в Україні. Місце Конституційного Суду України в системі органів державної влади, порівняльна характеристика статусу Конституційного Суду України та інших судів системи судоустрою України.

Склад та порядок формування Конституційного Суду України. Порядок призначення суддів Президентом України, Верховною Радою України та з'їздом суддів. Вимоги до суддів Конституційного Суду України та строк їх повноважень. Порядок набуття, припинення повноважень, підстави звільнення з посади судді, гарантії діяльності.

Повноваження Конституційного Суду України. Розмежування поняття конституційного контролю та конституційної юрисдикції.

Статус Голови Конституційного Суду України та його заступників. Велика палата, сенати, колегії Конституційного Суду України: порядок формування, повноваження. Організація роботи Конституційного Суду України. Спеціальні пленарні засідання та засідання Суду: підстави та порядок скликання.

Конституційне провадження: поняття, стадії. Суб'єкти та зміст конституційного подання, конституційного звернення, конституційної скарги. Строки конституційного провадження. Порядок розгляду справ у Конституційному Суді України.

Порядок ухвалення рішень і надання висновків Конституційного Суду України. Підстави для визнання Конституційним Судом України правових актів неконституційними.

Акти Конституційного Суду України: види, вимоги, офіційне оприлюднення, виконання.

Тема 12. Територіальний устрій України

Територія держави як об'єкт конституційно-правового регулювання. Державна територія України: поняття, склад. Державний кордон України.

Поняття територіального устрою України. Розмежування понять «державний устрій», «політико-територіальний устрій», «національно-територіальний устрій», «адміністративно-територіальний устрій (поділ)».

Засади (принципи) територіального устрою України.

Система адміністративно-територіального устрою України. Види та статус адміністративно-територіальних одиниць. Особливості правового статусу міста Києва.

Передумови, напрямки та стан реформування адміністративно-територіального устрою.

Конституційно-правовий статус Автономної Республіки Крим. Історичні та політичні передумови створення Автономної Республіки Крим. Особливості правового режиму тимчасово окупованої території України.

Тема 13. Місцеве самоврядування в Україні

Поняття та юридична природа місцевого самоврядування в Україні. Історія становлення місцевого самоврядування в Україні. Теорії місцевого самоврядування. Принципи (загальні та спеціальні), завдання та функції місцевого самоврядування в Україні.

Основи місцевого самоврядування в Україні. Правові основи місцевого самоврядування: міжнародно-правові, конституційні, законодавчі, сфера правового регулювання Статуту територіальної громади.

Матеріально-фінансові основи: поняття та склад комунальної власності, механізми формування та виконання місцевих бюджетів. Територіальна та організаційна основи місцевого самоврядування в Україні.

Система місцевого самоврядування в Україні. Поняття територіальної громади. Форми безпосереднього волевиявлення територіальної громади: поняття та особливості проведення місцевих референдумів, загальних зборів громадян за місцем проживання, місцевих ініціатив, громадських слухань.

Порядок добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст та приєднання до об'єднаних територіальних громад.

Органи самоорганізації населення: порядок утворення, повноваження, організація діяльності.

Правовий статус сільських, селищних, міських, районних в місті рад: порядок формування, повноваження, структура, організація роботи.

Особливості правового статусу районних та обласних рад.

Депутати місцевих рад: засади правового статусу, набуття та припинення повноважень, права та обов'язки, гарантії діяльності. Депутатське звернення, депутатський запит та депутатське запитання як форми реагування депутата місцевої ради.

Правовий статус сільського, селищного, міського голови: порядок обрання, повноваження, підстави дострокового припинення повноважень. Особливості правового статусу старости як посадової особи місцевого самоврядування.

Виконавчі органи сільських, селищних, міських рад: порядок формування, повноваження, структура, організація роботи. Поділ повноважень на власні (самоврядні) та делеговані.

Акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування: поняття, види, порядок прийняття.

Служба в органах місцевого самоврядування. Види та класифікацію посад в органах місцевого самоврядування. Принципи служби в органах місцевого самоврядування. Порядок прийняття на службу в органи місцевого самоврядування та обмеження, з цим пов'язанні, підстави припинення служби в органах місцевого самоврядування. Права та обов'язки посадових осіб місцевого самоврядування.

Відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування перед територіальною громадою, державою, фізичними та юридичними особами.

Підставами дострокового припинення повноважень місцевої ради, сільського, селищного, міського голови, старости, органу самоорганізації населення.

Гарантії місцевого самоврядування: поняття, види. Захист прав місцевого самоврядування. Судовий захист прав та інтересів місцевого самоврядування.

4. Структура вивчення навчальної дисципліни

4.1. Тематичний план навчальної дисципліни

№ теми	Назва теми	Кількість годин											
		Денна форма навчання						Заочна форма навчання					
		Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
			Лекції	Сем. (прак).	Лабор.	Ін. зав.	СРС		Лекції	Сем. (прак).	Лабор.	Ін. зав.	СРС
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1.	Конституційне право України як галузь права, наука та навчальна дисципліна	8	2	2	–	–	4	9	1	-	–	–	8
2.	Основи вчення про Конституцію України	10	2	2	–	–	6	9	1	-	–	–	8
3.	Конституція України та громадянське суспільство	10	2	2	–	–	6	8	-	-	–	–	8
4.	Основи конституційно-правового статусу людини і громадянина в Україні	10	2	2	–	–	6	8	1	1	–	–	6
5.	Конституційні права, свободи та обов’язки людини і громадянина в Україні	7	–	2	–	–	5	9	1	-	–	–	8
6.	Форми безпосередньої демократії в Україні	10	2	2	–	–	6	13	2	1	–	–	10
7.	Верховна Рада України	10	2	2	–	–	6	12	1	1	–	–	10
8.	Президент України	9	2	2	–	–	5	8	1	1	–	–	6
9.	Кабінет Міністрів України та інші органи виконавчої влади	10	2	2	–	–	6	9	1	-	–	–	8
10.	Конституційні засади функціонування судової влади в Україні	8	1	1	–	–	6	8	-	-	–	–	8
11.	Конституційний Суд України	8	1	1			6	7	1	-			6
12.	Територіальний устрій України	10	2	2	–	–	6	8	1	1	–	–	6
13.	Місцеве самоврядування в Україні	10	2	2	–	–	6	12	1	1	–	–	10
	Усього годин:	120	22	24	–	–	74	120	12	6	–	–	102

4.2. Аудиторні заняття

4.2.1. Аудиторні заняття (лекції, семінарські (практичні, лабораторні) заняття) проводяться згідно з темами та обсягом годин, передбачених тематичним планом.

4.2.2. Плани лекцій з передбачених тематичним планом тем визначаються в підрозділі 1.2 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.2.3. Плани семінарських (практичних, лабораторних) занять з передбачених тематичним планом тем, засоби поточного контролю знань та методичні рекомендації для підготовки до занять визначаються в підрозділі 1.3 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3. Самостійна робота студентів

4.3.1. Самостійна робота студентів денної форми навчання включає завдання до окремих тем.

4.3.2. Завдання для самостійної роботи студентів та методичні рекомендації до їх виконання визначаються в підрозділі 1.4 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3.3. Виконання індивідуальних завдань всіма студентами не є обов'язковим і може здійснюватися окремими студентами з власної ініціативи або за пропозицією викладача.

4.3.4. Тематика індивідуальних завдань та методичні рекомендації до їх виконання визначаються в підрозділі 1.5 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3.5. Індивідуальні завдання виконуються в межах часу, визначеного для самостійної роботи студентів, та оцінюються частиною визначених в розділі 6 цієї програми кількості балів, виділених для самостійної роботи.

5. Методи навчання та контролю

Під час лекційних занять застосовуються:

- 1) традиційний усний виклад змісту теми;
- 2) слайдова презентація.

На семінарських та практичних заняттях застосовуються:

- 1) дискусійне обговорення проблемних питань;
- 2) розв'язування тестових завдань;
- 3) вирішення ситуативних завдань;
- 4) розв'язування задач із заданою фабулою;
- 5) складання окремих видів документів;
- 6) повідомлення про виконання індивідуальних завдань для самостійної роботи.

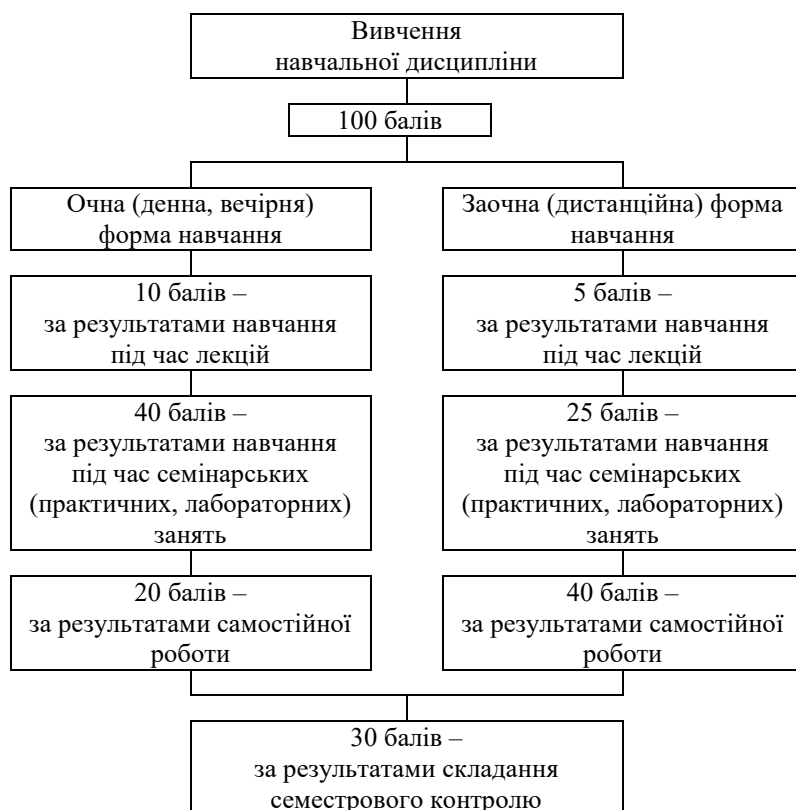
Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться у формах:

- 1) усне або письмове (у тому числі тестове) опитування на семінарських заняттях;
- 2) захист підготовленого публічного виступу;
- 3) перевірка виконання індивідуальних завдань;
- 4) складання окремих видів документів за ситуативними завданнями;
- 5) виконання поточних контрольних робіт.

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі екзамену. Структура екзаменаційного білету включає три теоретичних питання. Перелік питань для підготовки до підсумкового контролю наведений визначаються в підрозділі 1.6.1. навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

6. Схеми нарахування балів

6.1. Нарахування студентам балів за результатами навчання здійснюється за схемою, наведеною на рисунку.

6.2. Обсяг та порядок обрахунку балів, здобутих студентом під час лекцій, семінарських занять, самостійної роботи студентів та виконання індивідуальних завдань, визначаються в навчально-методичних матеріалах з дисципліни.

7. Рекомендовані джерела

7.1. Основні джерела

1. Конституція України від 28.06.1996 р. зі змінами. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. *Законодавство України*. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Акт проголошення незалежності України від 24.08.1991 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. №38. Ст. 502.
3. Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України від 25.04.2019 р. *Офіційний вісник України*. 2019 р. № 41. Ст.1422.
4. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 р. *Офіційний вісник України*. 2012. №30. Ст. 1097.
5. Про політичні партії: Закон України від 5.04.2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. №23. Ст. 118.
6. Про громадянство України: Закон України від 18.01.2001 р. *Офіційний вісник України*. 2001. №9. Ст.342.
7. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011 р. *Офіційний вісник України*. 2011. №83. Ст. 3014.
8. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 8.07.2011 р. *Офіційний вісник України*. 2011. № 59. Ст. 2347.

9. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23.12.1997 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. №20. Ст. 99.
10. Виборчий кодекс України: Закон України від 19.12.2020 р. *Законодавство України*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#n4124>
11. Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10.02.2010 р. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text>
12. Про комітети Верховної Ради України: Закон України від 04.04.1995 р. в ред. від 22.12.2005 р. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116/95-%E2%F0>
13. Про статус народного депутата України: Закон України від 17.11.1992 р. (в ред. від 22.03.2001 р.) *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790>
14. Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпічмент): Закон України від 10.09.2019 р. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/39-20>
15. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 р. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18>
16. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17.03.2011 р. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17>
17. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9.04.1999 р. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14>
18. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>
19. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 р. *Офіційний вісник України*. 2017. №63. Ст. 1912.
20. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: від 15.04.2014 р. *Офіційний вісник України*. 2014. № 36. Ст. 957.
21. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>
22. Про статус депутатів місцевих рад: Закон України від 11.07.2002 р. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93-15>
23. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 7.06.2001 р. *Офіційний вісник України*. 2001. №26. Ст.1151.
24. Бисага Ю. М. та інш. Конституційно-процесуальне право України. Ужгородський національний ун-т. Інститут держави і права країн Європи. Ужгород: Ліра, 2008. 307с.
25. Конституційне право України. Академічний курс: підручник для студ. вищих навч. закл.: У 2 т. / НАН України; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького / заг. ред. Ю.С. Шемшученко. Т. 2. К.: ТОВ «Вид-во «Юридична думка», 2008. 800 с.,
26. Кравченко В. В. Конституційне право України: навч. посібник. 4-е вид. К.: Атіка, 2007. 568 с.
27. Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л. Конституційне право України. Академічний курс: підручник для студ. вищих навч. закл.: У 2 т. / НАН України; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького / ред. В. Ф. Погорілко Т.1. К. : ТОВ «Вид-во «Юридична думка», 2006. 544 с.
28. Совгиря О. В. Конституційно-процесуальне право України: навч. посібник. К.: Юрінком Інтер, 2010. 536 с.
29. Совгиря О. В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 556 с.
30. Федоренко В. Л. Конституційне право України: підручник. Київ : НАДУ, 2016. 616 с.

7.2. Допоміжні джерела

1. Батанов О. В. Муніципальна влада в Україні: проблеми теорії та практики: монографія / НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. К. : Юридична думка, 2010. 653 с.
2. Бедрій Р. Конституційно-правові основи громадянства України: монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2006. 164 с.
3. Виборче право України: навч. посібник / НАН України; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького / ред. В. Ф. Погорілко. К.: Парламентське видавництво, 2003. 383с.
4. Ганущак Ю. К. Територіальна організація влади. Стан та напрямки змін. К.: Легальний статус, 2012. 348 с.
5. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / О. М. Бориславська [та ін.] ; Центр політико-правових реформ. К.: ФОП Москаленко О. М., 2012. 212 с.
6. Іванчо В. І. Конституційно-правовий статус іноземців в Україні та країнах ЄС: порівняльний аналіз: монографія / ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т». Ужгород: Гельветика, 2016. 199 с.
7. Кафарський В. І. Політичні партії України: конституційно-правове регулювання організації та діяльності: монографія / Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. К.: Логос, 2008. 560 с.
8. Кириченко Ю. В. Актуальні проблеми конституційно-правового регулювання прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні в контексті європейського досвіду. М-во освіти і науки України, Запоріж. нац. техн. ун-т. Київ : Центр учб. літ., 2017. 538 с.
9. Колодій А. М., Олійник А. Ю. Права людини і громадянина в Україні: навч. посібник. К.: Юрінком Інтер, 2003. 332 с.
10. Конституційна юрисдикція: підручник / за ред.: Ю. Г. Барабаш, А. О. Селиванов; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». Х.: Право, 2012. 168 с.
11. Кравченко В. В. Пітцик М. В. Муніципальне право України: навч. посібник / В.В. Кравченко, М.В. Пітцик. К.: Атіка, 2003. 672 с.
12. Лотюк О. С. Конституційно-правові основи розвитку та функціонування громадянського суспільства в Україні. М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ: Ліра-К, 2016. 334 с.
13. Любченко П. М. Муніципальне право: підручник. Харків: Право, 2019. 512 с.
14. Нестерович В. Ф. Виборче право України: підручник. К.: Вид-во Ліра-К, 2017. 504 с.
15. Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л. Конституційне право України: підручник. 4-те вид., переробл. та доопр.. К.: Видавництво «Ліра-К», 2012. 576 с.
16. Практикум з Конституційного права: навчальний посібник / кол. авт.; за заг. ред. д.ю.н., проф. Л. Р. Наливайко. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 604 с.
17. Про Положення про Офіс Президента України: Указ Президента України від 25.06.2019 р. *Офіційний вісник України*. 2019 р. № 51. Ст.1734.
18. Про Положення про порядок підготовки та внесення проектів актів Президента України: Указ Президента України від 15.11.2006 р. *Офіційний вісник України*. 2006. № 47. Ст. 3123.
19. Серьогіна С. Г. Теоретично-правові та організаційні засади функціонування інституту президентства в Україні: монографія / відп. ред. Ю.М. Тодика. Х.: Ксілон, 2001. 278 с.
20. Скрипнюк О. В. Конституційне право України: підручник / Нац. ун-т «Острозька акад.», Ін-т держ. і права ім. В. М. Корецького НАН України. К.: Ін Юре, 2010. 672 с.
21. Словська І. Є. Конституційно-правовий статус парламенту – Верховної Ради

- України: монографія. К. : Юрінком Інтер, 2013. 268 с.
22. Совгиря О. В. Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України: сучасний стан та тенденції розвитку: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2012. 464 с.
 23. Статут територіальної громади міста Хмельницького в ред. від 31.05.2017 р. URL: <https://khm.gov.ua/uk/content/statut-terytorialnoyi-gromady-m-hmelnytskogo>
 24. Стецюк П. Б. Основи теорії конституції та конституціоналізму. Частина перша: посібник для студентів. Львів: Астролябія, 2003. 232 с.
 25. Теліпко В. Е. Парламентське право: академ.: підручник. К.: Центр учб. л-ри, 2011. 664 с.
 26. Федоренко В. Л. Система конституційного права України: теоретико-методологічні аспекти: монографія. К. : Ліра-К., 2009. 580 с.
 27. Цоклан В. І., Федоренко В. Л. Система джерел сучасного конституційного права України: монографія. К. : Видавництво «Ліра-К», 2009. 404 с.
 28. Шаповал В. М. Сучасний конституціоналізм: монографія. К. : Юрінком Інтер, 2005. 560 с.
 29. Шаповал В. М. Феномен конституційного права. Київ: Ін-т законодавства Верхов. Ради України, 2017. 422 с.
 30. Ющик О. І. Конституційні основи розвитку законодавства України: навч. посіб. / НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, Київ. ін-т права. Київ: Юрид. думка, 2015. 155 с.

8. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. http://www.rada.gov.ua/	– сайт Верховної Ради України
2. http://www.president.gov.ua/	– сайт Президента України
3. http://www.kmu.gov.ua/	– сайт Кабінету Міністрів України
4. www.ccu.gov.ua/	– сайт Конституційного Суду України
5. https://court.gov.ua/	– портал Судова влада України
6. http://www.reyestr.gourt.gov.ua/	– Єдиний державний реєстр судових рішень
7. http://mon.gov.ua/	– сайт Міністерства освіти і науки України
8. https://dmsu.gov.ua/	– сайт Державної міграційної служби
9. http://www.ombudsman.gov.ua/	– сайт Уповноваженого Верховної Ради з прав людини
10. https://www.cvk.gov.ua/	– сайт Центральної виборчої комісії
11. http://www.adm.km.ua/	– сайт Хмельницької обласної державної адміністрації
12. http://km-oblrada.gov.ua/	– сайт Хмельницької обласної ради
13. http://khm.gov.ua/	– сайт Хмельницької міської ради
14. http://www.nbu.gov.ua/	– сайт Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського
15. https://decentralization.gov.ua/	– портал з питань децентралізації в Україні